

Metódy práce s dyslektikmi

Rozdeľujeme ich podľa spoločných znakov do kategórií:

A/ PRÍPRAVNÉ METÓDY :

1. cvičenia na rozvoj sluchového vnímania:

a/ auditívne hry

- vlastná produkcia zvukov hudobnými nástrojmi Orffovho inštrumentária, hudobný sprievod pesničiek a riekaniak;
- rozpoznávanie nástrojov sluchom, rozpoznávanie hlasov spolužiakov, určovanie smeru zvuku
- rozlišovanie zvukov nahratých na magnetofón (tečúca voda, dážď, buchnutie dverí, kroky, dupkanie, zvonenie...)

b/ sluchová analýza a syntéza

- nácvik analýzy zvukov nahratých na magnetofón (vždy niekoľko za sebou): napr. hlasy zvierat, spolužiakov. Žiaci ich rozoznávajú a určujú poradie (prvý, posledný, pred, po...)
- členenie viet sluchom; prednesenú vetu žiak opakuje a potom odpovedá na otázky: ktoré slová počuje? Ktoré je prvé? Ktoré je posledné?; dopĺňajú chýbajúce slovo
- rozlišovanie rovnakých a rôznych nezmyselných slabík; začíname slabikou s dvoma hláskami, postupne pridávame hlásky, napr. ma-ba, ve-fe-, bum-dum..
- nácvik syntézy slov zo slabík a hlások; uhádni čo je to? „ru-ka“, „no-ha“, do-my“, „ro-ky“, „no-sil“, vo-zi-la“, „n-o-s“, d-y-m“, „ž-e-n-a“, „P-a-v-o-l“, „t-a-b-u-ľ-a“
- dopĺňovanie neúplných slov: .om, . cho, .la, . vo, . reslí, ..kavice, ..buľa, ...áreň, ...lik
- čím sa slovo začína, čím sa končí: hrad, lipa, stena, Elena, páv, ruka, kreslil,
- vyberanie obrázkov vecí, ktorých názov sa začína alebo končí na rovnakú hlásku
- čo počujem medzi prvou a poslednou hláskou? – nos, ker, ucho, máj, dym, bum, daj, maj, ber, uši, úle, Ela, Oľa, Ida...
- určovanie poradia hlások v slove: 2.hlásky v slove „bába“
5.hlásky v slove „rukavica“

c/ rytmické cvičenia

- napodobňovanie rytmu vytlieskávaním, dupkaním, bubnovaním
- vytlieskávanie počtu slabík v slove
- určovanie a znázorňovanie dĺžok slabík bzučiacom a píšťalkou

2. Cvičenia na rozvoj zrakového vnímania:

a/ zrakové rozlišovanie:

- žiaci hľadajú v časopise alebo knihe obrázky podľa opisu
- zostavujú rozstrihané obrázky do celku
- dokresľujú chýbajúce časti obrázkov

- hľadanie rozdielov medzi podobnými obrázkami

b/ zraková pamäť

- čo bolo na obrázku? Dieťa pozoruje niekoľko minút obrázkov a potom vymenuje predmety, ktoré na ňom videlo
- modelovanie a kreslenie podľa predlohy a naspamäť
- čo sa tu zmenilo? Ktorý predmet chýba? Ktorý je navyše? Žiak manipuluje s predmetmi a strieda činnosti podľa názvu hry

c/ priestorová orientácia

- ukladanie guľčiek podľa vzoru do mozaiky zľava doprava, ich odoberanie pinzetou zľava doprava
- ukladanie obrázkových seriálov vystrihnutých z časopisov podľa dejovej súvislosti zľava doprava
- čítanie obrázkov zľava doprava
- nácvik pojmov „vzadu-vpredu“, „dole-hore“, „pred-za“, prvý-posledný“, „na začiatku- uprostred – na konci“

3. Cvičenia hmatu a pohybové cvičenia zamerané na rozvoj grafomotoriky

- trhanie papiera na malé kúsky
- vytrhávanie papiera podľa nakreslených tvarov
- modelovanie
- uvoľňovacie cviky a prípravné cviky pre písanie
- voľné kreslenie, čiary, maľovanie podľa hudby, do rytmu jednou rukou, oboma
- kreslenie po tabuli súčasne oboma rukami: špirály, čiary, vodotrysk, stromček

B/ METÓDY ASOCIAČNÉ majú za úlohu zapojiť do práce čo najviac analyzátorov. Sem patrí **metóda farebných kociek**. Jej podstata spočíva v tom, že písmená abecedy sú nalepené na farebných kockách a to tak, že samohlásky majú jednu farbu a spoluhlásku inú. Písmená b, d, a, e, m, n, p, q a iné, ktoré si deti zamieňajú, by mali mať svoju stabilnú farbu, ktorú dieťa neustále spája s obrazom písmena. Dieťaťu hovoríme najskôr písmená, potom slabiky, slová a ono radí písmená na kockách k sebe. Na pochopenie analýzy a syntézy slov je vhodné pracovať s kockami s otvormi, ktoré pri zostavovaní slov navlieka dieťa na povraz alebo drôt. Kocky možno využiť aj pri nacvičovaní mäkkých a tvrdých slabík, keď kocky s dy, ty, ny, ly sú z dreva a kocky s di, ti, ni, li sú z penovej gumy a dieťa sa môže hmatom presvedčiť, že slabika je mäkká alebo tvrdá.

Pri nácviku dy, ty, ny, ly sa odporúča používať farebne upravenú abecedu. Na zvláštnej tabuli sú prilepené písmená abecedy v abecednom poriadku. Všetky samohlásky sú biele, tvrdé spoluhlásky čierne, mäkké žlté, obojaké spoluhlásky sú modré. Písmená d, t, n, l sú však výrazne červené, aby dyslektika viedli aj k sluchovej kontrole zachytiť, či sa vyslovujú mätko alebo tvrdo. Na príľahlých rohoch tabuľky sú potom tieto slabiky znázornené dy, ty, ny, ly čierne a di, ti, ni, li žlté.

C/ METÓDY LOGOPEDICKÉ sa používajú vtedy, keď porucha čítania je viazaná na poruchu reči. Ich cieľom je upraviť artikuláciu pretože artikulárnym rozlíšením hlások sa zlepšuje ich sluchové rozlíšenie. Logopedické metódy používa v práci logopéd.

No jednoduché dychové a artikuláčn  cvičenia na rozvoj slovnej zásoby môže realizovať učiteľ pracujúci s dieťaťom s poruchou čítania aj sám.

1. Artikulačné a dychové cvičenia

- nácvik starostlivej, pomalej a výraznej artikulácie v spolupráci s logopédom po odstránení rečovej chyby.
- cvičenia pohyblivosti jazyka: oblizovanie, vyplazovanie loptičky z jazyka striedavo do jedného a druhého líca
- nácvik riekaniek podľa detskej literatúry
- nácvik melódie hlasu pri vete oznamovacej, rozkazovacej, opytovacej

2. Odstraňovanie špecifických asimilácií:

- primárna je náprava výslovnosti, ktorú realizuje logopéd. Až po zvládnutí artikulácie problémových hlások môže učiteľ pristúpiť k nácviku striedania asimilovaných hlások: s-sa-se-si-so-su, z-za-ze-zo-zu-zi, c-ca-ce-co-cu-ci, š-ša-še-šo-šu-ši, č-ča-če-čo-ču-či, ž-ža-že-žo-žu-ži, s-š-sa-ša-še-ša-sa-ša s-š-se-še-se-še-....., z-ž-za-ža-za-ža z-ž-ze-že-ze-že z-ž-zo-žo-zo-žo, c-č-ca-ča-ca-ča, c-č-c-i-č-ci-či ....., tempo pri výslovnosti zvyšujeme
- „cvičiť, svišť, žiaci, žiacka knižka“

3. Rozvoj slovnej zásoby:

- predčítanie krátkych poviedok, príbehov s obsahom zodpovedajúcim záujmom dieťaťa
- obmieňanie slov vo vete, napr.: Juro zasadil kvety v záhrade. Juro vysadil...
- rozlišovanie rôznych významov formou hry, napr. Je to rovnaké? Tam bol pes. Tom bil psa. Z Košíc do Bratislavy. Z Bratislavy do Košíc. Susedný dom. Susedov dom. Evina sestra, sestra Evy.

- Dieťa rozpráva obsah počutých príbehov alebo televíznych a rozhlasových programov.
- Vymýšľanie príbehov na obrázky
- Menovanie protikladov: pekný-škarredý, dobrý-zlý, vysoký-nízky...
- Hľadanie analogických slov: ruky si umývame mydlom, zuby si čistíme..., šaty perieme v ...
- Triedenie obrázkov podľa kritérií, napr: pod názov ovocie, oblečenie, časti tela
- Pridávanie vlastností, napr.: slimák je **pomalý**, šál je **teplý**, tabuľa je ...
- Kto čo robí? Napr: mačka (behá, chytá myši, mňauká, pije mlieko)
- Domýšľanie príbehov bez konca (deti majú za úlohu krátky príbeh ukončiť...)

D/ METÓDY CVIČENIA OČNÝCH POHYBOV majú zlepšiť fixáciu zraku na riadok a odstraňovať spätné očné pohyby (Matějček). Medzi tieto metódy patrí práca s čítacím okienkom. **Čítacie okienko** je prúžok papiera (z výkresu) s rozmermi 6x4 cm, na okrajoch ktorého sú vystrihnuté dva prúžky o dĺžke asi 4 cm a 0,5 cm a šírke podľa veľkosti písmen v texte.

S okienkom možno pracovať dvoma spôsobmi: text postupne odkrývať alebo zakrývať. Keď text postupne odkrývame, ťaháme okienko z ľava do prava, pričom sa objaví najskôr začiatok slova a až potom slovo celé. Týmto spôsobom bránime dieťaťu domýšľať si slovo len na základe niekoľkých postrehnutých písmen. Zároveň brzdí deti, ktoré čítajú síce rýchle, ale nesprávne. Keď text zakrývame, dieťa má pred sebou najskôr celý riadok, ktorý zakrývame a nútime čitateľa stále čítať ďalej dopredu. Používa sa pri uľpievaní na jednom slove v texte. Pri práci má byť okienko stále v pohybe. Najskôr ho vedie učiteľ, potom žiak sám.

Čítacie ukazovátka je modifikáciou okienka a používa sa u pokročilejších čitateľov. Filla radí inštruovať dieťa v tom zmysle, aby v slove ukázalo vždy k najbližšej samohláske a až k nej časť prečítalo, pri spoluhláskovej skupine musí pridať ešte prvú spoluhlásku, ktorá po samohláske nasleduje. Pri čítacom ukazovátku (zo zápalky, kúska drôtika, alebo vystretej kancelárskej spinky) je dyslektik nútený zvykať si na rušivé vplyvy pozadia a sústrediť sa len na určitú časť textu.

Na nácvik čítania so skupinou slabík až slov slúži aj **metóda postrehovania**, jej princíp spočíva v exponovaní slabiky, slova alebo skupiny slov (na krátky časový úsek). Dieťa má ukázané prečítať. Podľa schopností začína slabikami, jednoslabičnými slovami otvorenými, zatvorenými, dvojslabičnými otvorenými, zatvorenými a až potom slovami za spoluhláskovými skupinami, viacerými slovami a vetami.

Medzi ďalšie metódy patrí aj **skladanie slov** a viet z natlačených a rozstrihaných pásov so slabikami, prípadne slovami, metóda zakrývania hlások v slovách, ktoré deti dopĺňajú tak, aby slovo malo zmysel.

E/ METÓDA OBŤAHOVANIA PÍSMEN je vhodná pre ťažké prípady dyslexie, pretože zlepšuje zrkovú a sluchovú analýzu s použitím hmatu a pohybu. Dieťa podľa neho veľmi ťažké napísané slová obťahuje prstom a pritom vyslovuje každú hlásku. Keď pohybový obraz napísaného slova ovláda, precvičí slovo opäť, ale so zatvorenými očami. Až potom ho píše. Vhodné je zaviesť slovníček s naučenými slovami, u ktorých môže dyslektik postupne zostavovať vety a povičky. Vhodné je prepisovať ich na stroji/počítači a dieťa ich na druhý deň znovu číta.

F/ METÓDA SPOLUČÍTANIA spočíva v hlasnom čítaní textu spolu so žiakom. Uvedené metódy patria k najznámejším a najpoužívanejším pri odstraňovaní ťažkostí v čítaní. Ich použitie je individuálne a nie je možné používať všetky metódy u každého dyslektika.

G/ METÓDA STRIEDAVÉHO ČÍTANIA táto forma je usporiadaným celkom cvičení, ktoré sú následne po sebe zaradené a usporiadané na základe ich obtiažností. Ide vždy o dva rovnaké texty, ktoré dostáva aj dieťa aj učiteľ/rodič. Učiteľ/rodič hlasne číta celý text. Dieťa, ktoré má rovnaký text pred sebou nečíta, len podčiarkuje obtiažne slabiky. Až na základe takto prečítaného textu je možné prevádzať ďalšie postupy:

- učiteľ/rodič číta s dieťaťom striedavé slabiky slov (vždy začína zo začiatku učiteľ)
- učiteľ/rodič číta s dieťaťom striedavo výrazy (najskôr jednoslabičné potom viacslabičné), ďalej určité celky slov i vety.

H/ METÓDA VÝBEROVÉHO (SELEKTÍVNEHO) ČÍTANIA - je to postup nápravy, v ktorom začíname od jednotlivých hlások. Pre túto techniku najčastejšie využívame zvlášť pripravené zoznamy výrazov. Úlohou dieťaťa je čítať len jedno určené písmeno zo slova, napr. druhé písmeno slova. Toto cvičenie má predovšetkým význam v upevňovaní a správnom rozlišovaní jednotlivých hlások, hlavne tých, ktoré sú si podobné a dochádza u nich k častým zámenám.

I/ METÓDA ČÍTANIA VÝRAZOV VIZUÁLNE PODOBNÝCH dieťa dostane určitý počet písmen a má z nich utvoriť slová. Potom, čo dieťa vytvorí slová, učiteľ/rodič ich zapíše tlačeným písmom na papier a dieťa ich opäť číta.